



Stärkt stöd till anhöriga Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60)

Remiss från Socialdepartementet
Remisstid den 21 januari 2025

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Alexander Ojanne

Sammanfattning av ärendet

Regeringen tillsatte i juni 2023 en särskild utredare med uppdrag att analysera och föreslå effektiva åtgärder som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka, till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka och till anhöriga som är barn.

Inom ramen för uppdraget lämnas förslag inom fyra områden; kontaktperson för anhöriga till långvarigt eller allvarligt sjuka personer, stöd till anhöriga som är barn, kompetens inom socialtjänst och hälso- och sjukvård och nationell anhöriglinje. Syftet är att stödet till anhöriga, såväl vuxna som barn, ska förbättras, vidareutvecklas och stärkas. Samtliga lagförslag föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, äldrenämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och Kungsholmens stadsdelsnämnd.

Socialförvaltningen, äldreförvaltningen och Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning har inkommit med kontorsyttranden.

Kungsholmens stadsdelsnämnd har svarat genom ett ordförandebeslut.

Stadsledningskontoret är huvudsakligen positiv till förslaget men vill trycka på vikten av att anpassa den nationella informationsportalen så att det ges information och vägledning till både barn och vuxna samt att informationsportalen ska vara tillgänglighetsanpassad.

Socialförvaltningen är positiva till förslaget.

Äldreförvaltningen är positiva till förslaget men anser att det hade varit bra om hälso- och sjukvårdens ansvar att stödja även vuxna som är anhöriga tydliggjordes och stärktes.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning är positiva men bedömer att förslaget om att anhörigkontakt enbart ska kunna erbjudas om den anhörige har ett särskilt behov inte är helt förenligt med vissa intentioner med den nya socialtjänstlagen.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd är positiva men anser att förslaget kan innebära ökade kostnader för kommuner och regioner och att det är viktigt att staten ersätter dessa kostnader i enlighet med finansieringsprincipen.

Kungsholmens stadsdelsnämnd är huvudsakligen positiv till förslaget men anser att det kan medföra ökade kostnader för kommuner och regioner. Nämnden förutsätter att den så kallade finansieringsprincipen, där staten ska ersätta kommuner och regioner med motsvarande belopp, gäller.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Anhöriga står för en stor del av det stöd och hjälp som ges till närstående. Det kan för många vara givande att hjälpa sina anhöriga men det kan också innebära en stor belastning. Jag är därför huvudsakligen positiv till utredningens förslag eftersom det tydliggör socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvar för barn och vuxna som är anhöriga.

Förslaget kan dock innebära ökade kostnader för kommuner och regioner och det är därför viktigt att staten ersätter dessa kostnader i enlighet med finansieringsprincipen.

I övrigt hänvisar jag till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Stockholm den 11 december 2024

Alexander Ojanne

Bilaga

Remiss - Stärkt stöd till anhöriga Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60), dnr KS 2024/1084-1.1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen

Särskilt uttalande av Jonas Naddebo (C) enligt följande.

Centerpartiet välkomnar och stödjer de förslag som framförs i utredningen för att förbättra stödet till anhöriga, både barn och vuxna. Vi ser det som avgörande att tydliggöra att anhörigas bidrag är frivilligt och att det därför ska erbjudas generöst

med stöd och avlastning till anhöriga. Anhöriga bär ofta ett stort ansvar och det är viktigt att staden säkerställer att anhöriga får adekvat information och tillgång till de avlastningsinsatser som finns. Vi betonar särskilt behovet av att ålders- och behovsanpassa stödet och informationen till barn som är anhöriga.

Ärendet

Regeringen tillsatte i juni 2023 en särskild utredare med uppdrag att analysera och föreslå effektiva åtgärder som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka, till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka och till anhöriga som är barn.

Inom ramen för uppdraget lämnas förslag inom fyra områden; kontaktperson för anhöriga till långvarigt eller allvarligt sjuka personer, stöd till anhöriga som är barn, kompetens inom socialtjänst och hälso- och sjukvård och nationell anhöriglinje. Syftet är att stödet till anhöriga, såväl vuxna som barn, ska förbättras, vidareutvecklas och stärkas. Samtliga lagförslag föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Nästan var femte person vårdar, hjälper eller stödjer regelbundet en närstående som är äldre, har en funktionsnedsättning eller är långvarigt fysiskt eller psykiskt sjuk. Anhöriga är en stor och heterogen grupp, från barn till äldre personer och deras behov av stöd ser olika ut. Att som anhörig ge vård och omsorg till en närstående kan vara en positiv och berikande erfarenhet som ger nya perspektiv och fördjupar relationen men det kan även innebära stora påfrestningar, oro, sorg och stress. Det kan påverka den anhöriges fysiska och psykiska hälsa, ekonomi och livskvalitet. Barn som är anhöriga har en särskilt utsatt situation. Barnen riskerar att löpa särskilda risker när deras föräldrar har olika typer av svårigheter under barnens uppväxt.

Anhörigas behov

Det bästa stödet för anhöriga är, enligt utredningen, att insatser från hälso- och sjukvården och socialtjänsten fungerar bra för deras närstående. Det är också viktigt att verksamheterna har ett anhörigperspektiv. Det innebär att vården och omsorgen tar hänsyn till den anhörigas behov av delaktighet och information, att den anhöriges insatser synliggörs samt att den anhörigas egna behov uppmärksammas. Många anhöriga behöver information, kunskap och vägledning. En del behöver få prata om sin situation när den upplevs som känslomässigt påfrestande. Anhöriga kan också behöva avlastning om de vårdar eller stödjer en närstående. Barns anhörigskap kan i hög grad påverka deras livsvillkor. Barnen känner ofta oro, skuld och att de är ensamma om sin situation. Barnens anhörigskap kan också medföra att de tar ett orimligt stort ansvar för familjen, både känslomässigt och praktiskt.

Svårigheter och brister i stödet

Kommunerna är enligt socialtjänstlagen skyldiga att erbjuda stöd till anhöriga. Stödet till anhöriga ser dock olika ut både till omfattning och innehåll. Vissa grupper av anhöriga har svårare att få stöd än andra. Stödet är inte heller alltid tillräckligt flexibelt eller individanpassat. Det gäller både det direkta stödet till anhöriga, och det indirekta stödet som till exempel hemtjänst eller dagverksamheter.

Utredningens förslag

Anhörigkontakt

Utredningen föreslår en ny bestämmelse i socialtjänstlagen som ger socialnämnden en skyldighet att erbjuda en anhängkontakt till anhängiga med ett särskilt behov av stöd. Anhängkontakten ska rikta sig till anhängiga som vårdar eller stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller har en funktionsnedsättning. Förslaget förväntas leda till att vuxna anhängiga med ett särskilt behov av stöd får en mer ändamålsenlig hjälp och att det stödet blir mer likvärdigt över landet. Det föreslås vidare att anhängkontakt får erbjudas utan föregående behovsprövning för att främja tillgängligheten samt att kommuner själva kan utforma hur de vill organisera anhängkontakten, genom egna medarbetare eller genom avtal med utförare eller civilsamhället.

Stöd till anhängiga som är barn

I en ny bestämmelse i socialtjänstlagen föreslår utredningen att socialnämnden ansvarar för att ett barn, som är anhängig, får det stöd och den hjälp som barnet behöver. Utredningen bedömer att detta förslag kan bidra till att fler barn uppmärksammas och erbjuds stöd och hjälp när de påverkas negativt av att vara anhängiga. Enligt förslaget till ny bestämmelse stärks och tydliggörs socialnämndens ansvar för barn som är anhängiga och våldsutsatta. Även i hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen förtydligas skyldigheterna för hälso- och sjukvården och personalen på flera sätt. Det anges i lagtexten att vårdgivaren ska erbjuda barn som är anhängiga information, råd och stöd. Bestämmelserna ska även omfatta barn vars syskon drabbas av allvarlig sjukdom eller andra svårigheter. Förslagen förväntas bidra till att fler barn uppmärksammas och erbjuds information, råd och stöd av hälso- och sjukvården.

Öka kunskapen om barn som anhängiga

Utredningen lämnar även förslag som ska öka kunskaperna om hur barn som är anhängiga kan uppmärksammas inom ramen för socialtjänstens ärendehandläggning och i hälso- och sjukvårdens verksamheter samt på hur personal i skolan kan få ökade kunskaper om barn som är anhängiga. Utredningen anser att regeringen bör ge Nationellt kompetenscentrum anhängiga i uppdrag att sprida kunskap om barn som anhängiga bland personal inom elevhälsan och övrig relevant personal i skolan. Utredningen anser vidare att implementeringen av den befintliga hälso- och sjukvårdslagstiftningen avseende barn som anhängiga bör följas upp nationellt och att effekterna analyseras samt att barn som är anhängiga inkluderas i den nationella anhängstrategin.

Nationell anhänglinje och informationsportal

Det finns ett stort antal stödlinjer som drivs av organisationer inom civilsamhället. De flesta utgår från den problematik den anhängiges närstående har. Det finns också stödlinjer som vänder sig särskilt till anhängiga. Utredningen har valt att inte föreslå en ny stödlinje för anhängiga som är öppen dygnet runt. Det beror främst på att utredningen inte bedömer att det vore ändamålsenligt att inrätta en ny stödlinje för enbart anhängiga som är öppet dygnet runt. Utredningen föreslår i stället att befintliga

stödlinjer som riktar sig till anhöriga får ett ökat ekonomiskt stöd. Då utredningen bedömer att anhöriga ofta har ett behov av information och vägledning föreslås inrättandet av en nationell informationsportal för anhöriga där relevant information och vägledning kan ske lättillgängligt.

Kostnader och samhällsekonomiska konsekvenser

Förslagen till lagändringar beräknas medföra ökade kostnader för kommuner och regioner med sammanlagt 300 mnkr per år. Enligt den så kallade finansieringsprincipen ska staten ersätta kommuner och regioner med motsvarande belopp. Förslagen beräknas enligt utredningen ge samhällsekonomiska besparingar bland annat genom minskade kostnader för fysisk och psykisk sjukdom hos anhöriga och ett ökat deltagande i arbetslivet. Kostnaderna för utredningens förslag bedöms därför som samhällsekonomiskt lönsamma.

Remissammanställning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, äldrenämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd och Kungsholmens stadsdelsnämnd.

Socialförvaltningen, äldreförvaltningen och Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning har inkommit med kontorsyttranden.

Kungsholmens stadsdelsnämnd har svarat genom ett ordförandebeslut.

Innehållsförteckning

Stadsledningskontoret.....	6
Socialförvaltningen	8
Äldreförvaltningen	9
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning	10
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd	12
Kungsholmens stadsdelsnämnd	13

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 22 november 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret är överlag positiv till utredningens förslag som tydliggör socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvar för barn och vuxna som är anhöriga. Anhöriga står för en stor del av det stöd och hjälp som ges till närstående. Många kan uppleva att det känns meningsfullt att hjälpa sin närstående samtidigt som det kan kännas som ett ansvar och vara påfrestande både fysiskt och psykiskt.

Stockholms stad har ett väletablerat stöd till barn och vuxna som är anhöriga och tillgodoser stöd till fler anhörigsituationer än de som utredningen lämnar förslag inom. Stockholms stads program för stöd till anhöriga är ett styrdokument som tillämpas så långt som det är möjligt i uppdrag som Stockholms stad ger andra aktörer, både upphandlad verksamhet och genom föreningsstöd.

Stadsledningskontoret ser positivt på att det ska finnas en anhörigkontakt inom samtliga kommuners socialtjänst för att säkerställa att anhöriga på ett lättillgängligt sätt kan få stöd. Det är av stor vikt att stadens chefer och medarbetare inom stadens socialtjänst har ett förhållningssätt där anhörigperspektivet är centralt och att de personer som är viktiga för individen, såsom exempelvis familj, synliggörs och, när det är möjligt, erbjuds möjlighet till att vara delaktiga i vården och omsorgen om den närstående samt att dessa får kännedom om anhörigkontakten.

Stadsledningskontoret anser vidare att det är positivt att ny bestämmelse läggs till i socialtjänstlagen som förtydligar ansvaret för att barn som anhöriga får det stöd och den hjälp barnet behöver.

Det är viktigt att uppmärksamma dessa barn då de är en riskgrupp för psykisk och fysisk ohälsa, försämrade skolresultat och andra svårigheter längre fram i livet. Barns anhörigskap kan i hög grad påverka deras livsvillkor och innebära oro, orimligt ansvarstagande, förändringar i vardagen och svåra upplevelser som påverkar mående, utveckling, skolgång och sociala relationer.

Stadsledningskontoret ser vidare positivt på förslaget om att hälso- och sjukvårdens skyldighet att erbjuda information, vägledning och stöd till barn som anhöriga flyttas från medarbetaren till vårdgivaren, att bestämmelsen föreslås inkludera syskon samt att varaktighet i boende tas bort. Stadsledningskontoret anser att det hade varit positivt om hälso- och sjukvården även fick ett större ansvar i att stödja vuxna som är anhöriga, speciellt med tanke på att många vuxna är föräldrar. I dagsläget är det upp till respektive vårdgivare att använda hälso- och sjukvårdslagen, där det framgår att hälso- och sjukvården ska arbeta för att förebygga ohälsa, för att identifiera och stödja anhöriga.

Stadsledningskontoret ser positivt på förslaget om att *Nationellt kompetenscenter anhöriga* får i uppdrag att sprida kunskap om barn som anhöriga inom elevhälsa och skola. Stadsledningskontoret vill dock framhålla att detta förslag även behöver inkludera medarbetare vid förskoleverksamheter för att möjliggöra stöd till barn så tidigt som möjligt. Det är också positivt att utredningen lämnar förslag om att möjliggöra för befintliga stödlinjer och anhörigorganisationer att utveckla sin verksamhet då det med stor sannolikhet finns anhöriga som socialtjänsten och hälso- och sjukvården inte identifierar eller kommer i kontakt med. Anhörigorganisationer kan ge stöd till anhöriga som inte ingår i utredningens målgrupper och på så sätt tillförsäkra ett likställt stöd oavsett anhörigsituation.

Stadsledningskontoret vill trycka på vikten av att anpassa den nationella informationsportalen så att det ges information och vägledning till både barn och vuxna samt att informationsportalen ska vara tillgänglighetsanpassad.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att

Socialdepartementets remiss *Stärkt stöd till anhöriga Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60)* besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Socialförvaltningen

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 27 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är överlag positiv till utredningens förslag som tydliggör socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvar för barn och vuxna som är anhöriga. Det är positivt att det föreslås att det ska finnas en anhörigkontakt inom samtliga kommuners socialtjänst för att säkerställa att anhöriga på ett lättillgängligt sätt kan få stöd. För att detta ska få effekt och att fler ska få stöd krävs det att samtliga medarbetare i socialtjänsten har ett anhörigperspektiv för att kunna identifiera dessa anhöriga och länka vidare till anhörigkontakten.

Förvaltningen ser väldigt positivt på att en ny bestämmelse läggs till i socialtjänstlagen som förtydligar ansvaret för att barn som anhöriga får det stöd och den hjälp barnet behöver.

Det är positivt att förslaget om att hälso- och sjukvårdens skyldighet att erbjuda information, vägledning och stöd till barn som anhöriga flyttas från medarbetaren till vårdgivaren, att bestämmelsen föreslås inkludera syskon samt att varaktighet i boende tas bort. Dock hade det varit välkommet att även hälso- och sjukvården fick ett större ansvar i att stödja vuxna som är anhöriga, speciellt med tanke på att många vuxna är föräldrar. I dagsläget är det upp till respektive vårdgivare att använda 3 kap. 2 § hälso- och sjukvårdslagen, där det framgår att hälso- och sjukvården ska arbeta för att förebygga ohälsa, för att identifiera och stödja anhöriga. Region Stockholm och Stockholms stad behöver fortsätta att utveckla samverkan för att säkerställa att de som identifieras vara anhöriga i behov av stöd får relevant stöd.

Förslaget om att Nationellt kompetenscenter anhöriga får i uppdrag att sprida kunskap om barn som anhöriga inom elevhälsa och skola ses som positivt. Förvaltningen vill dock framhålla att detta förslag även behöver inkludera medarbetare vid förskoleverksamheter för att möjliggöra stöd till barn så tidigt som möjligt.

Det är positivt att utredningen lämnar förslag om att möjliggöra för befintliga stödlinjer och anhörigorganisationer att utveckla sin verksamhet då det med stor sannolikhet finns anhöriga som socialtjänsten och hälso- och sjukvården inte identifierar eller kommer i kontakt med. Anhörigorganisationer kan ge stöd till anhöriga som inte ingår i utredningens målgrupper och på så sätt tillförsäkra ett

likställt stöd oavsett anhörigsituation. En nationell informationsportal skulle kunna ta sikte på att underlätta för anhöriga oavsett situation och bostadsort att få stöd. Den skulle behöva anpassas för att ge information och vägledning till både barn och vuxna samt vara tillgänglighetsanpassad.

Stockholms stad har ett väletablerat stöd till barn och vuxna som är anhöriga och tillgodoser stöd till fler anhörigsituationer än de som utredningen lämnar förslag inom. Socialnämnden kommer fortsätta arbetet med att säkerställa ett likställt stöd i staden för anhöriga.

Socialförvaltningens kontorsutlåtande översänds till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Äldreförvaltningen

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 31 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter lämnas utifrån äldrenämndens uppdrag och ansvarsområde. Förvaltningen är positiv till utredningens förslag som tydliggör socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvar för barn och vuxna som är anhöriga. Förvaltningen ser att förslagen kan bidra till att stärka stödet till anhöriga.

Anhöriga står för en stor del av den omsorg och stöd som ges. Många anhöriga vårdar eller hjälper en äldre person, ofta är det vuxna barn, maka/make eller partner men det kan även vara en vän eller annan släktrelation. Att hjälpa en närstående kan upplevas som viktigt men det kan även innebära stora påfrestningar. Anhöriga kan därför behöva stöd för egen del. Stockholms stad har ett utarbetat stöd till anhöriga och äldrenämnden samverkar med socialnämnden och stadsdelsnämnderna i arbetet som utgår från stadens program för stöd till anhöriga.

Förvaltningen är positiv till utredningens förslag om anhörigkontakt och ser att det är i enlighet med förslag till ny socialtjänst med fokus på förebyggande och lättillgängliga insatser. Stadens anhörigkonsulenter är en viktig funktion som tillgodoser en del av det stödet idag och förvaltningen ser att det är ett viktigt stöd som behöver kunna erbjudas till anhöriga som har behov av det. Förvaltningen är även positiv till tydliggörandet av det direkta stödet till anhöriga i socialtjänstlagen och ser att alla medarbetare som möter anhöriga behöver ha ett anhörigperspektiv för att möta upp behov av information och uppmärksamma anhörigas behov av stöd.

Det är positivt att utredningen lämnar förslag som tydliggör socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvar för barn som anhöriga. Även förslagen om att inkludera barn i den nationella anhörigstrategin, ökad kunskap om barn som anhöriga och uppföljning är positivt. Stockholms stad ser att barn som anhöriga är en viktig grupp att synliggöra och har inkluderat barn i sitt stöd till anhöriga. Förvaltningen anser att det hade varit bra om hälso- och sjukvårdens ansvar att stödja även vuxna som är anhöriga tydliggjordes och gärna stärktes.

Förvaltningen är positiv till utredningens förslag om ökat stöd till stödlinjer för anhöriga samt införandet av en nationell informationsportal. Stödlinjer är ett viktigt stöd för anhöriga som behöver fortgå och utvecklas samtidigt som en nationell informationsportal är viktig för att hjälpa anhöriga att orientera sig om vilken hjälp som finns hos kommun, region och myndigheter i allmänhet. Förvaltningen ser att det är viktigt att informationen är anpassad så att alla har möjlighet att ta del av den.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Närmare en femtedel av Sveriges vuxna befolkning ger vård eller stöd till någon de står nära. Nästan en tredjedel av dessa ger stöd mer än tio timmar per vecka. Även barn och ungdomar utför omsorgsinsatser och påverkas på andra sätt av att vara anhöriga. Det stöd anhöriga står för utgör en betydande avlastning för den offentliga omsorgen.

Stödet som ges kan se olika ut och ges i olika stor omfattning. För många som under lång tid och i stor omfattning ger stöd till en anhörig kan stödet medföra negativa konsekvenser på den egna hälsan, ekonomin och livskvaliteten. Studier visar att offentligt anhörigstöd kan ge goda effekter på den enskildes hälsa.

Därför anser Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning att utredningens förslag som handlar om att stärka det offentliga stödet till anhöriga är positivt och välkommet.

I stadsdelsförvaltningen finns redan idag funktionen anhörigkonsulent, som syftar till att ge anhöriga stöd baserat på bästa tillgängliga kunskap och evidens. Förvaltningen uppfattar att den redan etablerade funktionen svarar upp mot förslaget om att kommunen ska kunna erbjuda anhöriga med särskilda behov en lagstadgad anhörigkontakt.

Förvaltningen noterar att utredningens förslag i stort ligger i linje med det nationella arbetet som pågår för God och nära vård och omsorg (GNVO), den handlingsplan som staden tagit fram för det arbetet samt med förslaget till ny socialtjänstlag (SoL) och den tillhörande lagrådsremissen.

Förvaltningen bedömer däremot inte att förslaget om att anhörigkontakt enbart ska kunna erbjudas om den anhörige har ett särskilt behov av det är helt förenligt med vissa intentioner med den nya socialtjänstlagen. Förvaltningen vill betona risken med att ställa krav på att den anhörige ska ha ett särskilt behov av stödet. Förvaltningen menar att det dels kommer att tolkas och bedömas olika, vilket påverkar likställigheten i landets kommuner och dels motarbetar det intentionen i förslaget till ny socialtjänstlag, där betoningen mer än tidigare ligger på främjande och förebyggande stöd. Förvaltningen menar att anhörigkontakt skulle kunna vara en sådan insats som skulle kunna beviljas utan föregående individuell behovsprövning

inom ramen för den nya socialtjänstlagen. Förvaltningen föreslår därför att formuleringen kring att den anhörige ska ha ett särskilt behov omformuleras, i syfte att tydliggöra att det snarast bör vara den anhöriges behov av anhörigkontakt som ska vara vägledande för om sådant stöd ska erbjudas.

Jämställdhetsanalys

Anhöriga kan vara både kvinnor, män, flickor och pojkar. Studier visar att något fler kvinnor än män (55 procent) är anhöriga.³ Det finns normativa skillnader som innebär att det ofta finns en större förväntan på att kvinnor ska ta ansvaret för den mer personnära delen av omsorg till anhörig.⁴ Forskningen visar också att bland till exempel föräldrar till barn med funktionsnedsättning är det vanligare att kvinnor tar ett större ansvar för barnets omsorg och vardag medan män ansvarar för familjens försörjning.⁵ Annan forskning visar också att bland de som ger stöd till en närstående så påverkas kvinnors hälsa och ekonomi mer negativt jämfört med männens. Fler kvinnor än män går ner i arbetstid när de vårdar en närstående och betydligt fler slutar även helt sitt jobb. Förvaltningen konstaterar att förslagen i utredningen inte påverkar jämställdheten i sig. Däremot är det viktigt att de som på olika sätt uppmärksammar eller ger stödet har kunskap om de generella könsskillnaderna.

Barnrättsperspektiv

I en enkätundersökning riktad till ungdomar i åldern 15-17 år uppgav 23 procent av ungdomarna att de gav hjälp, stöd eller vård till någon familjemedlem, vän eller annan närstående. Socialstyrelsen belyser i en rapport att anhörigperspektivet behöver stärkas i verksamheter som möter barn och konstaterar att barn som anhöriga ofta löper risk att osynliggöras.

Av regeringens utredning framgår att det finns barn som tvingas stanna hemma från skolan eftersom de inte kan eller vill lämna en sjuk förälder ensam. Enligt FN:s barnkonvention artikel 28 har barn rätt till utbildning och förvaltningen menar att det är av yttersta vikt att en kommun kan säkra upp så att inget barn får sin skolgång inskränkt på grund av att de har en anhörig som behöver stöd och omsorg. Enligt barnkonventionen har barn även rätt till fritid, lek, utveckling och bästa möjliga hälsa. Det här är områden där forskning visar att barnens rättigheter riskerar att inskränkas till följd av att barn ger stöd och omsorg till anhöriga. Förvaltningen ser därför positivt på förslaget om en bestämmelse i socialtjänstlagen som förtydligar att socialnämnden ansvarar för att ett barn som är anhörig får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Tillgänglighet

I utredningen konstateras att anhöriga är en stor och heterogen grupp. Gruppen omfattar även personer med olika typer av funktionsnedsättningar. Utredningens förslag knyter an till fokusområde 5- Rätten till information och kommunikation samt tillgång till ny teknik i stadens Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Förslagen knyter även an till fokusområde 6- Rätten till bästa möjliga hälsa och område 7- Rätten till individuellt stöd.

Förvaltningen menar att det vid utformning av anhörigstöd inom kommun och region är viktigt att beakta dessa områden och i så hög utsträckning som möjligt skapa en universell utformning av stödet och till exempel den föreslagna informationsportalen som ökar alla invånares möjlighet att på ett enkelt sätt tillgodogöra sig det. Därutöver är det också viktigt att i så hög grad som möjligt anpassa tillgängligheten av information och stöd och sedan anpassa stödet utifrån den enskilde invånaren.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 november 2024 följande.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd antar kontorsyttrandet som sitt eget och lägger ärendet till handlingarna.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Anhörigkontakt

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning ställer sig positiv till förslaget om att införa en skyldighet att erbjuda anhörigkontakt till anhöriga med särskilda behov av stöd. Genom detta kan stödet bli mer individuellt anpassat och samtidigt bidra till en mer likvärdig kvalitet på stödet mellan kommunerna. Förvaltningen instämmer i utredningens inställning om vikten av att klargöra vilket ansvar en anhörigkontakt har, för att undvika att denna tar över ansvar som faller på andra huvudmän. Det behöver även tydliggöras vilka personer med särskilt behov av stöd som ska erbjudas en anhörigkontakt. Förvaltningen instämmer i utredningens bedömning att det ska finnas möjlighet för kommunerna att erbjuda anhörigkontakt utan biståndsbedömning för att minska onödig administration som försvårar möjligheten till stöd. Det går även i linje med inriktningen för den nya socialtjänstlagen om ökade möjligheter till insatser utan behovsprövning och lätt tillgängligt stöd.

Stöd till barn som anhöriga

Förvaltningen ställer sig positiv till det föreslagna förtydligandet av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens skyldighet att erbjuda stöd till barn som är anhöriga. Syftet med förslaget är att säkerställa att fler barn uppmärksammas och får det stöd de behöver, exempelvis genom att även inkludera barn vars syskon är allvarligt sjuka.

Stödlinjer till anhöriga

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning håller med om utredningens förslag om att utöka stödet till stödlinjer för anhöriga. Civilsamhällets organisationer, såsom patient- och brukarorganisationer, spelar en central roll i att erbjuda stöd till anhöriga genom olika former av stödtjänster, däribland stödlinjer. Förvaltningen instämmer även i utredningens bedömning av behovet av en användarvänlig, nationell informationsportal för anhöriga. Genom tydligare riktlinjer och ökad samordning av

stödinsatser, såsom anhörigkontakt och stödlinjer, kan förvaltningen arbeta mer effektivt och säkerställa att anhöriga får rätt stöd snabbare.

Ekonomiska konsekvenser

Förvaltningen instämmer i att förslagen kommer att innebära ökade kostnader för kommuner och regioner och anser det vara viktigt att staten ersätter dessa kostnader i enlighet med finansieringsprincipen. Förvaltningen ser också att förslaget på sikt kan bidra till samhällsekonomiska besparingar bland annat genom minskade kostnader för fysisk och psykisk sjukdom hos anhöriga och ett ökat deltagande i arbetslivet.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnds remissvar, genom ordförandebeslut, daterat den 5 november 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Undertecknad, ordförande i Kungsholmens stadsdelsnämnd, beslutar med stöd av 6 kap 39 § kommunallagen att överlämna bifogat tjänsteutlåtande som Kungsholmens stadsdelsnämnds remissvar i ärende KS 2024/1084, Stärkt stöd till anhöriga Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60).

Stockholm dag som ovan

Mårten Svensson Risdal

Ordförande i Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förslagen till lagändringar beräknas medföra ökade kostnader för kommuner och regioner. Förvaltningen förutsätter att den så kallade finansieringsprincipen, där staten ska ersätta kommuner och regioner med motsvarande belopp, gäller.

Utredningen belyser begreppsförvirringen mellan kommun och region vad gäller begreppen anhöriga och närstående. Förvaltningen ser som önskvärt att regionen använder samma begrepp som inom kommunen det vill säga att anhörig är den som ger hjälp, stöd och vård och närstående är den som tar emot hjälp, stöd och vård.

I utredningen nämns gruppen efterlevande till personer som avlidit i suicid. Förvaltningen vill påpeka att enligt lag upphör anhörigskapet när den närstående avlidit. Därtill borde det vara lika påfrestande för alla anhöriga vid deras närståendes bortgång oavsett orsak vilket kan orsaka behov av stöd även för andra grupper.

Socialnämnder ska erbjuda en anhörigkontakt för anhöriga med ett särskilt behov av stöd

Förvaltningen är positiv till att en funktion anhörigkontakt erbjuds inom kommunerna som ska tillgodose den anhöriges behov av individanpassad information och

vägledning samt individanpassat stöd med att planera. Det är även positivt att inga särskilda sjukdomstillstånd lyfts ut utan fokus ligger på den anhöriges behov av en sådan anhörigkontakt. Under juli 2025 ska en ny socialtjänstlag träda i kraft där socialtjänsten bland annat ska ta steg mot en mer förebyggande och tillgänglig socialtjänst. I nuläget är det svårt att ta ställning till om anhörigkontakt ska vara en biståndsbedömd insats inom socialtjänsten och äldreomsorgen eller om den ska tillhandahållas utan biståndsbeslut. Det är viktigt att lagändringar sammanstämmer med den nya socialtjänstlagen men det är även viktigt att insatser ges utifrån likställighet. Utredningen kan belysa ytterligare hur anhörigkontakts funktion ska särskiljas mot funktionen anhörigkonsulent eller liknande som redan finns inom de flesta kommuner. Förvaltningen ser det som positivt med avgränsningen att anhörigkontakten inte ska agera ombud.

Socialtjänstlagen ska förtydligas med att anhöriga ska erbjudas information och vägledning utöver annat stöd

Förvaltningen ser som positivt att förtydliganden görs för ett mer likställt anhörigstöd i Sveriges kommuner och regioner.

Ny bestämmelse tas fram gällande stöd och hjälp till barn som är anhöriga och som påverkas negativt av anhörigskapet

Barn är rättighetsbärare vars rättigheter är formulerade i FN:s konvention för barnets rättigheter. Alla stadens verksamheter, beslut och processer ska utgå från artiklarna och principerna i konventionen. I Stockholms stads program för anhörigstöd är barn som anhöriga en målgrupp. I programmet likt i utredarens förslag beskrivs att barns anhörigskap i hög grad kan påverka deras livsvillkor. På längre sikt kan det leda till att barnet utvecklar egen ohälsa och att deras utbildning, framtida arbetsliv och ekonomi blir lidande. Det är därför viktigt att barn som anhöriga uppmärksammas tidigt och att deras behov och önskemål efterfrågas och tas om hand. Barnets bästa ska beaktas och barn har rätt till delaktighet och inflytande i alla frågor som påverkar dem direkt eller indirekt. Förvaltningen är positiv till utredningens förslag att det i en ny bestämmelse i socialtjänstlagen förtydligas att socialnämnden ansvarar för att ett barn, som är anhörig, får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Bestämmelserna i hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen som rör barn som är anhöriga ska även omfatta barn vars syskon drabbats av en allvarlig sjukdom eller andra svårigheter

Förvaltningen ser som positivt att även syskon till barn som drabbats av en allvarlig sjukdom eller andra svårigheter uppmärksammas i lagstiftningen kring anhörigstöd.

Öka kunskaperna inom socialtjänsten om hur barn som är anhöriga kan uppmärksammas

Utredningen lämnar förslag som ska öka kunskaperna om hur barn som är anhöriga kan uppmärksammas inom ramen för socialtjänstens ärendehandläggning. Förvaltningen är positiv till utredningens förslag.

Barn som är anhöriga ska inkluderas i den nationella anhörigstrategin

Förvaltningen ser som positivt att barn som är anhöriga inkluderas i den nationella anhörigstrategin.

Befintliga stödlinjer inom civilsamhället får ökat ekonomiskt stöd

Förvaltningen ser som positivt att befintliga stödlinjer får ökat ekonomiskt stöd.

En nationell informationsportal för anhöriga

Förvaltningen ser som positivt att anhöriga får lättare att söka information på ett samlat ställe men vill särskilt lyfta fram att den ska vara tillgänglighetsanpassad och användarvänlig utifrån målgrupperna.